

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA XODIMLARNI ATTESTATSIYADAN O‘TKAZISHNI RAQAMLASHTIRISHNING AHAMIYATI**Usmonov Kamoliddin Salimjonovich***Toshkent davlat yuridik universiteti Mehnat huquqi kafedrası magistranti*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada xodimlarni attestatsiyadan o‘tkazish va ushbu jarayonni raqamlashtirish haqida so‘z boradi.*

Kalit so‘zlar: *Attestatsiya, faoliyat, tashkilot, kadrlar, xodim, muammo, taraqqiyot, jarayon.*

Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev faoliyatining dastlabki kunlaridanoq mamlakatimiz uchun eng katta muammo - davlat va jamiyat boshqaruvidagi jiddiy kamchilik va xatolarni bartaraf etish juda dolzarb masala ekanligi ta’kidlab kelinmoqda. Bu kabi sohaga oid muammolarni bartaraf etish uchun davlatimiz tomonidan muayyan ishlarni amalga oshirish tizimi ishlab chiqildi. So‘nggi to‘rt yil mobaynida madaniyat va san‘at sohasini taraqqiy ettirish maqsadida 40 dan ortiq farmon va qarorlar qabul qilindi. Asosiy vazifa mazkur farmon va qarorlarni ilmiy nuqtai nazardan o‘rganib chiqish va sohada faoliyat ko‘rsatib kelayotgan xodimlar salohiyatini yangi bosqichga ko‘tarishdir.

Xodimlarni attestatsiyadan o‘tkazish va ularni faoliyatiga, malakasiga, baho berish jarayonida ish beruvchi tomonidan alohida e‘tibor qaratilishi talab etiladi. Chunki bu jarayonni to‘g‘ri tashkil etmaslik qonunchilik talablariga rioya qilmaslik mehnat nizolarini yuzaga keltirishi uchun asos bo‘ladi. Xodimlarni attestatsiyadan o‘tkazish bo‘yicha amaliyot tahlili qilganimizda ushbu jarayon bilan bog‘liq mehnat nizolarini vujudga kelishiga bir necha sabablarni borligini aniqladik. Bugungi kun zamon talabiga ko‘ra xodimlarni attestatsiyadan o‘tkazuvchi komissiya azolari, kadrlar bo‘limi hamda ish beruvchi ham bu jarayonni o‘tkazish to‘g‘risida maxsus bilimga ega bo‘lishi lozim. Ammo amaliyotda ushbu jarayonga e‘tibor qaratilmayotganligi turli mehnat nizolari vujudga kelishiga xodimlarni ishsiz qolishiga sabab bo‘lmoqda. Mehnat nizolari bo‘yicha sud amaliyoti statistikasini tahlil qilib, 2019-2022-yilning ikkinchi yarmida kelib tushgan arizalardan kelib chiqib ishga tiklash masalasi yuzasidan jami 98080 ta fuqarolik ishi ko‘rilgan shundan 1165 tasi ishga tiklash masalasi yuzasidan bo‘lib, aksariyati turli asoslarga ko‘ra noqonuniy bo‘shatilib yuborilganligi shu jumladan attestatsiyadan o‘tolmagan xodimlarning ham murojatlari mavjudligi aniqlandi. Bu kabi mehnat nizolarini vujudga kelishiga nafaqat ish beruvchi balki xodimlar ham ushbu jarayon to‘g‘risida yetarli bilimga ega emasligi natijasida ham bunday holatlar yuzaga kelishiga sabab bo‘ladi.

Har sohadagi ohadagi xodimlarni attestatsiyadan o‘tkazish kadrlar siyosati va davlat xizmati boshqaruvining demokratik asoslarini kengaytirishda huquqiy vosita hisoblanadi, bundan tashqari, u davlat organlarida shakllantirilib, maqsad sari yo‘naltirilgan va bashorat qilinadigan kadrlar siyosatini ta‘minlash vositasi hamdir. Attestatsiya - davlat xizmatining huquqiy instituti sifatida quyidagilardan iborat: tashkil etish jarayonida shakllanadigan munosabatlarni muvofiqlashtiruvchi huquqiy meyorlar majmui; davlat organlari vakolatlarini ta‘minlash va amalga oshirish uchun belgilangan vazifalarning davlat xizmatchilari tomonidan

bajarilishini baholash; fuqarolar xizmati kadrlaridan istiqbolda foydalanish tavsifnomasi. Davlat xizmatini takomillashtirish va tartibga solish, xizmatchilarni attestatsiyadan o'tkazish jarayoni bilan bevosita bog'liqdir.

Davlat xizmatini o'tashda davlat xizmatchilarining attestatsiyadan o'tkazish huquqiy instituti katta ahamiyatga ega. Mazkur huquqiy institutni tartibga solishga O'zbekiston Respublikasining maxsus qonuni mavjud bo'lmasa-da, bir qator normativ-huquqiy hujjatlar amalda kuchga ega.

Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan bir qator qarorlar qabul qilingan hamda attestatsiyadan o'tkazish tartiblari to'g'risidagi nizomlar tegishli vazirlik va qo'mitalar tomonidan tasdiqlangan. Islohotlar davrida davlat xizmatchilarini tanlash, joy-joyiga qo'yish va attestatsiyadan o'tkazish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bu o'rinda xodimlarning kasbiy mahoratga ega ekanligi, intellektual salohiyati darajasi, kirishimlilik singari sifatleri davlat xizmati lavozimini egallash uchun kifoya qilmaydi. Mamlakatda islohotlarga uning munosabati va shu islohotlarni chuqurlashtirishda bevosita ishtirok etishga tayyorgarligi muhim ahamiyat kasb etadi. Davlat xizmatchilarini attestatsiyadan o'tkazish huquqiy instituti davlat xizmatini tashkil etish, turli davlat organlari vakolatlarini amalga oshirish va ta'minlash bo'yicha vazifa va majburiyatlarni bajarish jarayonida vujudga keladigan ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi huquqiy normalar yig'indisidan iboratdir.

Davlat maxsus xizmat xodimlarini attestatsiyani o'tkazish O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori bo'yicha qabul qilingan nizomlarda hamda bojxona xizmati xodimlari, soliq organi xizmati xodimlari attestatsiya natijalaridan shikoyat qilish tartibi ko'rsatilmagan. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 35-moddasiga ko'ra, "Har bir shaxs bevosita o'zi va boshqalar bilan birgalikda vakolatli davlat organlariga, muassasalariga yoki xalq vakillariga ariza, taklif va shikoyatlar bilan murojaat qilish huquqiga ega. Shuningdek, Konstitutsiyamizning 44- moddasida "Har bir shaxsga o'z huquq va erkinliklarini sud orqali himoya qilish, davlat organlari, mansabdor shaxslar, jamoat birlashmalarining g'ayriqonuniy xatti-harakatlari ustidan sudga shikoyat qilish huquqi kafolatlanadi. Arizalar, takliflar va shikoyatlar qonunda belgilangan tartibda va muddatlarda ko'rib chiqilishi shart".

Demak har bir shaxs huquqi buzilgan deb hisoblangan vaqtdan boshlab bu bo'yicha vakolatli shaxsga yoki buzilgan huquqi yuzasidan sudga murojat qilish huquqi asosiy qonunimizga mustahkamlab qo'yilgan. Fikrimizning asosi sifatida pedagog kadrlarni attestatsiyadan o'tkazish, tibbiyot xodimlarini attestatsiyadan o'tkazish, yuridik xizmat xodimlarini attestatsiya o'tkazishda attestatsiya komissiyasining qaroridan norozi bo'lgan shaxslarga attestatsiya natijalar e'lon qilingandan so'ng 10 kunlik muddat ichida attestatsiya komissiyaga murojat qilishi mumkinligi belgilangan.

Xodimlarni attestatsiyadan o'tkazishni tartibga soluvchi nizomdagi normalar o'rtasidagi tafovudlar asosiy qonunimizda belgilanga huquqlarini amalga oshirolmalik ularning konstitusiyaviy huquqlarini buzilishiga olib kelishi mumkin.

Shuningdek, xodimlarni attestatsiyadan o'tkazishni tartibga soluvchi nizomlarda xodimni baholash jarayoni har bir soha xodimlarini attestatsiya jarayonida baholash har xil etib belgilanganligi. Masalan pedagog kadrlarni attestatsiyadan o'tkazish jarayonida ularning faoliyati va attestatsiya natijalari ballik tizimda belgilangan. Ba'zi soha xodimlarini masalan

tibbiyot xodimlarni attestatsiyadan o'tkazish jarayonida attestatsiya natijalari foiz hisobida belgilanadi.

Aksariyat attestatsiya hujjatlarida xodimning attestatsiya natijalari attestatsiya komissiyasining qaroriga ko'ra ya'ni "attestatsiyadan o'tdi", attestatsiyadan o'tmadi", "attestatsiyadan shartli o'tdi" kabi yakuniy qaror bilan belgilangan bu esa xodimning attestatsiya jarayonida xodimning yillik mehnati qanchalik haqqoniy baholanganligini ko'rsatmaydi.

Hujjatlardagi bunday bir biridagi farqlar turlicha yondashuvlarga hamda salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Xorijiy rivojlangan davlatlar qonunchiligini o'rganganimizda aksariyat davlatlar jumladan Buyuk Britaniyada xodimlarni attestatsiya yordamida bilimni baholash ballik tizim asosida baholanadi. Ballik tizimning afzalligi shundagi xodim faoliyatini attestatsiyadan o'tganiga qadar faoliyati jarayonida to'plab boradi va o'z faoliyati natijadorligi haqida xabardor bo'lib turadi. Shuningdek har bir ishini rejalashtirib borish imkoniyatini yaratiladi.

Tor ma'noda, attestatsiya xizmatchilarning professional, ishchanlik va shaxsiy xislatlariga baho berish, uning xizmat-lavozim talablariga mos kelishini tekshirish maqsadida o'tkaziladi. Attestatsiyani kiritishdan birlamchi maqsad, xizmatchining bilim va malakasi darajasini belgilash bo'lib, ular xizmatchiga biron-bir unvon yoki toifa va h.k. belgilashda asosiy shartlardan hisoblanadi. Demak, davlat xizmatchisini attestatsiyadan o'tkazish ikki asosiy vazifaning mohiyatini ochib beradi: birinchidan, xizmatchini egallagan lavozimiga loyiq yoki loyiq emasligini, ya'ni uning professionallik tayyorgarligini aniqlash; ikkinchidan, navbatdagi malaka darajasini berish. Keng ma'noda, attestatsiya quyidagi vazifalarni amalga oshiradi : – amaliyotda davlat xizmati prinsiplariga rioya etish;

- davlat xizmati tizimida qonuniylikni ta'minlash;
- davlat organlarining professional kadrlar majmuasini tashkil etish;
- davlat xizmatchisining xizmat bo'yicha harakatlanishi maqsadida ularning potensial imkoniyatlarini aniqlash;
- davlat xizmatchisiga javobgarlik choralarini qo'llash; intizomni va javobgarlikni oshirish;
- xizmatchilarning xizmat pillapoyasi bo'yicha harakatlanishini ta'minlash;
- davlat xizmati muvozanatini ta'minlash;
- davlat xizmatchilarining malakasini oshirishni tartibga solish;
- davlat xizmati tizimida huquqbuzarliklarga va korrupsiyaga qarshi kurash, ogohlantirish va boshqalar.

Attestatsiya davlat xizmatchilarining kasbiy xislatlariga baho berishdir. Davlat xizmatchilarini attestatsiyadan o'tkazish muhim iqtisodiy ahamiyatga ega bo'lishidan tashqari, siyosiy jihatlariga ham ega. Attestatsiyaga tayyorgarlik reja asosida olib borilishi zarur bo'lib, bunda, birinchi o'rinda, xizmatchilarga attestatsiyaning maqsad, vazifalari va o'tish tartibi tushuntirib beriladi, so'ng attestatsiyadan o'tadigan xizmatchilar doirasi aniqlab olinadi. Attestatsiya o'tkazish maqsadida attestatsiya komissiyasi tuziladi, attestatsiya o'tkazish jadvali tasdiqlanadi hamda attestatsiya komissiyasi uchun zarur bo'lgan hujjatlar tayyorlanadi.

Attestatsiyaning umumiyligi uning barcha davlat organlarida o'tkazilishini anglatadi. Davlat xizmati lavozimlarini egallagan barcha shaxslar attestatsiyadan o'tishlari shart. Oshkoralik prinsipi attestatsiya jarayoning ochiq-oydin o'tkazilishini anglatadi. Bu prinsip attestatsion materiallarning hammabopligi, baholashning demokratiyaviyligi, attestatsiyadan o'tayotgan shaxsning kasbiy, shaxsiy va ma'naviy sifatlarini hamda uning xizmat faoliyatini har tomonlama muhokama etishning oshkoraligi bilan tavsiflanadi. Attestatsiyadan o'tadigan xizmatchiga rahbariyat tomonidan berilgan tavsifnoma bilan tanishish huquqining berilishi ham oshkoralikdan dalolatdir. Mazkur tavsifnoma bo'yicha u o'z e'tirozlarini bildirish hamda muayyan davlat organi yoki uning bo'linmasi faoliyatini yaxshilash borasidagi taklif va mulohazalarini tayyorlab berish imkoniyatiga ega. Attestatsiya natijalari ovoz berish tugashi bilanoq ochiq e'lon qilinadi. Baholashning jamoaviyligi attestatsiyaning muhim prinsipi sanaladi. Uning mohiyati shundaki, birinchidan, attestatsiyaga oid axborotni yig'ish, tahlil qilish va umumlashtirish, xizmatchilarning kasbiy hamda ma'naviy sifatlarini ko'rib chiqish va baholash jarayoni yuqori malakali va nufuzli mutaxassislar guruhi, ya'ni attestatsiya komissiyasi tomonidan amalga oshiriladi. Ikkinchidan, baholashning jamoaviyligi, attestatsiyadan o'tayotgan xizmatchining kuchli va zaif tomonlari haqidagi samarali fikr almashinuvi imkoniyatini beradi. Attestatsiya davomidagi oshkoralik, baholashning jamoaviyligi va ko'pchilik fikrining inobatga olinishi, davlat organlari xizmatchilarini muhim talablarni amalga oshirish uchun sharoit yaratishda, shaxsiy emas, balki jamoat manfaatlarini ko'zlashga yo'naltiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh. Yangi O'zbekiston strategiyasi. - Toshkent: "O'zbekiston". 2021. - 464. B.
2. Haydarov A. Ijodiy faoliyatni rejalashtirish va boshqarish. - Toshkent: Kamalak. 2019. - 192. B.
3. Mehnat huquqi. Darslik. Yu.f.d., prof.M.Usmanovning umumiy tahriri ostida. - Toshkent: TDYuU, 2018. -B.505
4. Xojiyev E., Xojiyev T. Ma'muriy huquq. -T.: "Fan va texnologiya", 2008. 236-b.
5. Гасанов.М.Ю. Трудовое право Республики Узбекистан. Общая часть. -Т.: LESSON PRESS, 2016. -С.320.
6. Адамович А.С. Государственная служба. Энциклопедический словарь. М.: Изд-во РАГС, 2008. С.34-35.